№ 30 ՇԱԲԱԹ ՓԵՏՐՎԱՐԻ 10

1901

ՔՍԱՆԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՇԱԲԱԹ ՓԵՏՐՎԱՐԻ 10 № 30

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվան 6 րուբ. Առանձին համարները 5 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція «Мшакъ». կամ Tiflis, Rédaction «Mschak». Տելեֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի եւ տօն օրերից).

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ. Տելեֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Պաշտպանվելու միակ միջոցը.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Մամուլ. Արձագանքներ. Օպերային ներկայացումները. Նամակ Եկատերինօդարից. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Արտաքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Անդր-երկրային երեւոյթների աշխարհից։

ՊԱՇՏՊԱՆՎԵԼՈՒ ՄԻԱԿ ՄԻՋՈՑԸ

—

Ինչպէս յայտնի է մեր ընթերցողներին, Թիֆլիսի Յովնանեան-Մարիամեան դպրոցը փոխված ծրագրով վերսկսեց իր գործունէութիւնը։ Կազմակերպվել է մանկավարժական խումբ։ Ընտրված հոգաբարձուները կանոնաւոր նիստեր են կայացնում դպրոցին վերաբերեալ գործերը քննելու համար։

Հոգաբարձութեան առաջ այժմ դրված է մի հարց, որ շարժել է առանձին հետաքրքրութիւն։ Այդ հարցը դպրոցի տնտեսական եկամուտների և ծախքերի հարցն է։ Վերջին տարիները, երբ դպրոցում դասաւանդութիւն տեղի չունէր, անկասկած տեղի չունէր և նախկին ծախքերի մի խոշորագոյն մասը և ուստի պէտք է աւելանային դպրոցի նիւթական միջոցները։

Եւ աւելացան այդ միջոցները։ Սակայն ինչ չափով։ Որքա՞ն ծախս է եղել դպրոցի վրա նրա փակված ժամանակ և ինչ առարկաների համար։

Հասարակութեան մէջ պտտող զանազան հակասական լուրերին վերջ տալու համար ամենալաւ միջոցն է դպրոցի հասոյթների և ծախքերի վերաբերութեամբ նշանակել վերաստուգող մարմին և դպրոցի հաշիւները հրատարակել։ Ներսիսեան դպրոցը մի քանի տարիներից ի վեր տպագրում է յատուկ տարեկան տեղեկագիրներ, նրանց մէջ համառօտ կերպով արձանագրվում են դպրոցի տնտեսական և վարչական գործի մասին տեղեկութիւններ։ Այդ տեղեկագիրները սակայն շատ են համառօտ այն մասում, որ վերաբերում է տարեկան նախահաշուին և հաշուին։ Ցանկալի է, որ առաջիկայում այդ տեղեկագիրների մէջ աւելի ընդարձակ նիւթ հաղորդված լինէր ծախքերի մասին և հրատարակվէր զեկուցում այն բանի մասին, որ հաշիւները ենթարկվել են վերստուգութեան և որ այդ վերաստուգումները տուել են այս կամ այն հետեւանքը։

Նոյնը կատարելապէս պէտք է գործադրել և Յովնանեան դպրոցում։ Հասարակական խաւերում պտտող անհիմն լուրերը կարող են չքանալ միայն հաշուետուութեան միջոցով, միայն վերստուգող մարմնի զեկուցման եզրակացութիւնների հրատարակութեամբ։ Այլապէս լուրերը տարածվում են, ստանում են սխալ և չափազանցրած ձև և փնասում են հիմնարկութեան պատւին։

Տուէք ձեզ ընտրող հասարակութեան հաշիւ գործերի դրութեան մասին և այդպիսով հանգստացրէք նրա յուզված մտքերը։ Այդպէս վարվելով դուք և ձեզ կազատէք մեղադրանքից, թէ զանցառու էք ձեր պարտաւորութիւնների վերաբերութեամբ։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՄՈՒԼ

—

Թէ դեռ որքան շատ է մարդու մէջ վայրենութիւնը, այդ ամենից շատ նկատվում է քաղաքակրթված, լուսաւորված երկիրներում։ «Журналъ для всѣхъ» ամսագիրը քաղում է լրագիրներից հետեւեալ իրողութիւնը, որ տեղի է ունեցել Ամերիկայի ոչ թէ կարմրամորթ բնիկների մէջ, այլ Միացեալ-Նահանգներում։

Անցեալ տարվայ նոյեմբերին, Լիմօն անունով աւանի շրջակայքում, որ գտնվում է «լուսաւորված» նահանգներից մէկում, Կոլորադօ նահանգում, սպանվեց մի տեղացի բնակչի տասն եւ մէկ տարեկան աղջիկը։ Դիակի վրա նկատվում էին բռնաբարութեան հետքեր։ Յանցանքը խոստովանեց մի տասն եւ վեցամեայ նեգր երեխայ, որ ձերբակալվեց Դենվէր քաղաքի մօտերքում։ Երբ բերում էին յանցաւորին, ամբոխը ստիպեց, որ իրան յանձնվի նա, որպէս զի ինքը դատէ նրան։ Յանցաւորին տարան այն դաշտավայրը, ուր կատարվել էր յանցանքը։ Այդտեղ հաւաքվեցին շրջակայքի բնակիչները։ Լրագրական լրատուները, որոնց վաղուց յայտնի էր թէ Լիմօնի բնակիչները վճռել են Լինչի դատաստանով պատժել նեգրին, հեռագրական գործիքներ դրին եւ առանձին թելով միացրին նրանց հեռագրական գծին։ Իւրաքանչիւր կէս ժամ խմբագրութիւններին ուղարկվում էին հեռագիրներ պատրաստութիւնների, դատարանի, մահվան պատժի մասին։ Քննվում էր թէ ինչպէս կատարել մահվան պատիժը, մի քանիսները առաջարկեցին այլանդակել յանցաւորին, բայց դրա հետ համաձայն չէր սպանված աղջկայ հայրը։ Նա նոյնպէս համաձայն չէր, որ յանցաւորին պարզապէս կախեն. նա այդ չափազանց թեթեւ էր համարում։ Վերջ ի վերջոյ վճռեցին այրել յանցաւորին խարոյկի վրա։ Պատժի մասին եղած ձայնատուութեանը մասնակցում էին եւ տիկինները, որոնք նստած էին իրանց կառքերում։ Յանցաւոր երեխային տանում էին մի տիկնոջից միւսի մօտ, եւ բոլոր տիկինները յայտնեցին, որ պէտք է այրել խարոյկի վրա։ Յանցաւորի ձեռքը մի հատ Աստուածաշունչ տուին, ապա կապեցին սիւնի պէս հողում տնկած րէլսին, սպիտակ նաւթ ածեցին վրան, եւ սպանված աղջկայ հայրը վառեց խարոյկը։ «Մօտ 20 րոպէ շարունակվեց թշուառ երեխայի հոգեվարքը. նա արձակում էր սոսկալի աղաղակներ, աղաչելով, որ իրան գնդակահար անեն։ Բայց ամբոխը լուռ կանգնած էր եւ հետեւում էր նահապետական արդարադատութեան զոհի տանջանքներին։ Երբ յանցագործը այլ եւս կեանքի նշաններ չէր ցոյց տալիս, ամբոխը նոյնպէս լուռ ցրվեց։ Բայց մի քանի մարդիկ մնացին տեղում եւ մինչեւ ուշ գիշեր չէին թողնում, որ խարոյկը մարէ, մինչեւ որ դիակը մոխիր դարձաւ։

Պատկերը կարօտ չէ բացատրութիւնների. նրա մէջ կայ նոյն իսկ ամենասարսափելին—կանայք, որոնք մի դժբաղդ յանցաւորի դէմ կրակի վրա խորովելու վճիռ են արձակում։ Պակաս չէ եւ փարիսեցիութիւնը. Աստուածաշունչն է այրվողի ձեռքում. կարծես այդ գրքի այն մասում, ուր Քրիստոսի քարոզութիւններն են պատմված, ասված լինի թէ հէնց այդպիսի գազանային վարմունք պէտք է ցոյց տալ դէպի մի թշուառ յանցագործ, որի մեղքերից մէկն էլ, երեւի, այն է, որ նա նեգր է…

ԱՐՁԱԳԱՆՔՆԵՐ

XXXV

Հայ-վրացիական յարաբերութիւնների անկանոնութիւնը վաղուցվայ չարիք է մեզնում։ Ո՛րքան նիզակներ են ջարդվել, որքան թանաք է սպառվել այդ հարցի առիթով, եւ սակայն հարցը մնում է դեռ հարց եւ երկու դրացի ազգեր, որոնք այնքան ընդհանուր շահեր ունեն, որոնք այնքան ծառայութիւններ կարող էին մատուցանել միմեանց, որոնք վերջապէս այնքան բան կարող էին սովորել միմեանցից, դեռ չեն կարողացել մի modus vivendi գտնել, որ հիմնված լինէր փոխադարձ յարգանքի վրա եւ հող պատրաստէր ապագայ համակրութեան համար։

Հայերը եւ վրացիները չեն սիրում իրար,—այդ անուրանալի ճշմարտութիւն է, որ մի աւելորդ անգամ հաստատում է պ. Ս. Ումանեց «Историческій Вѣстникъ» ամսագրի յունվարի գրքում։

Ծածկել այդ հնացած վէրքը—միտք չունի։ Անուշադիր թողնել—անկարելի է, որովհետեւ նա քայքայում է երկու ամբողջ մեծ օրգանիզմներ։ Բժշկել շատ դժուար է, բայց ոչ անկարելի։ Ի՞նչ պէտք է անել ուրեմն,—ի հարկէ, ուսումնասիրել նրա արմատական պատճառները եւ հեռացնել այդ պատճառները։

Այդ տեսակէտից գնահատելի է ընդհանրապէս ամեն մի բացատրութիւն, որ անկողմնապահ մարդիկ տալիս են հայ-վրացիական յարաբերութիւնների անկանոնութեանը, եւ մանաւորապէս այն կարծիքը, որ վերոյիշեալ ռուս ամսագրում յայտնում է պ. Ս. Ումանեց։

«Ահա վրացի-հայկական վէճի հիմքը, ասում է յօդուածագիրը (պ. Ումանեցի խօսքերը վերցնում ենք պ. Գ. Զաքարեանցի յօդուածից. «Մշակ» 29). վրացիները Վրաստանի քայքայումը վերագրում են հայկական վաշխառութեան. հայերը ջերմ կերպով հերքում են այդ, ասելով որ դա զրպարտութիւն է, որ վաշխառութիւնը Կովկասում ծաղկում է վրացիների մէջ ոչ պակաս քան հայերի մէջ, և եթէ պէտք է կռւել վաշխառութեան դէմ, այն ժամանակ պէտք է կռւել այդ ախտի դէմ առհասարակ եւ ոչ միայն առաջ բերել հայ վաշխառուին։

«Ո՞վ է արդարը. իմ կարծիքով աւելի շուտ հայերը։

«Վաշխառութիւնը անշուշտ մեծ չարիք է. բայց դա կատարելապէս միջազգային ախտ է եւ Կովկասում վաշխառու կը գտնէք թէ հայերի եւ թէ վրացիների մէջ»։

Որքան էլ մօտ լինի ճշմարտութեան պ. Ումանեցի բացատրութիւնը, մեզ թւում է սակայն, որ նա կարօտ է լրացման եւ լրացման մեր, հայերիս կողմից, որովհետեւ այդպիսի փափուկ հարցում մենք պէտք է շատ խստապահանջ լինենք մեր վերաբերմամբ։

Սխալ է, ի հարկէ, Վրաստանի տնտեսական քայքայումը վերագրել միմիայն վաշխառութեան եւ նոյն իսկ գլխաւորապէս վաշխառութեան. սխալ է եւ անարդար վաշխառութիւնը կապել միմիայն հայ անուան հետ, բայց որ հայ վաշխառուները կարող են սաստիկ ատելութիւն եւ ատելութեան հետ խառն արհամարհանք զարթեցնել վրացիների մէջ,—դա էլ հասկանալի է։

Չը կայ աւելի անտանելի ճնշումն եւ հարստահարութիւն, քան օտարինը…

Դրանով է մասամբ բացատրվում այն դառնութիւնը, որով վերաբերվում է հարստահարված վրացին դէպի հարստահարող հայը։ Իսկ, եթէ դրա վրա աւելացնենք այն արհամարհանքը, որ զարթեցնում է իր վերաբերմամբ Վրաստանի օրգանիզմին տզրուկի պէս կպած հայ «բուրժուայ» դասակարգը,—կը կարողանանք գոնէ բացատրել վրացիների անարդար վերաբերմունքը դէպի ամբողջ հայութիւնը, որ, ինչ խօսք, ոչ մի մեղք չունի հայ վաշխառուների արածներում։

Բայց որ հայ դասակարգը իր «բուրժուայ» մեծամասնութեամբ արժանի է եղել այդ ատելութեան եւ այդ արհամարհանքին—այդ անկասկած է եւ մենք հայերս պէտք է յայտարարենք այդ ամենից բարձրաձայն, եթէ որ ուզում ենք անկողմնապահ լինել եւ արժանի լինել անկողմնապահ վերաբերմունքի։

Որ օտարին հարստահարելը նոյն իսկ քաջութիւն է համարվում մեր «բուրժուայ»-ների մէջ, որ միամտութիւնը յիմարութիւն է համարվում այդ «բուրժուայ»-ների կողմից, եւ որ, վերջապէս, մեր «բուրժուաները» ամենակո-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԱՆԴՐ-ԵՐԿՐԱՅԻՆ ԵՐԵՒՈՅԹՆԵՐԻ ԱՇԽԱՐՀԻՑ

—

Այսպիսի վերնագրով մի յօդուածի մէջ «Revues des Revues» ամսագիրը ծանօթացնում է ընթերցողներին Կամիլ Ֆլամմարիօնի «L'Inconnu» վերնագրով վերջին աշխատութեան հետ։ Մեծ աստղագէտը մինչեւ այժմ ուսումնասիրում էր տիեզերքի եւ արտաքին բնութեան հիմնական հարցերը, որոնք վերաբերում էին աստղագիտութեան։ Այժմ նա փորձում է բարձրացնել մեր ներքին աշխարհի քօղը, որ աւելի անմատչելի եւ համարեա փակված է մարդկային հասկացողութեան համար։ Վերոյիշեալ գրուածքի մէջ գիտնական անալիզը զուգընթացաբար գնում է ֆանտաստիքական բովանդակութեան հետ։

Նպատակ դնելով ապացուցանել հոգու գոյութիւնը եւ նրա անմահութիւնը, Ֆլամմարիօնը աշխատել է որքան հնար է բազմակողմանի փաստեր հաւաքել դրա համար։ Նա դիմել է բազմաթիւ վստահելի անձանց եւ խնդրել է հաղորդել իրան այն բոլոր՝ իրանց յայտնի փաստերը, որոնք վերաբերում են մեռնողների անբացատրելի եւ տարօրինակ յայտնութիւններին, եւ այդ վկայութիւնների հիման վրա նա եկել է հետեւեալ եզրակացութիւններին.

1) Հոգին գոյութիւն ունի իբրեւ իրական էակ (être réel) անկախ մարմնից։

2) Նա օժտված է գիտութեան դեռ անյայտ ընդունակութիւններով։

3) Նա կարող է ներգործել եւ ըմբռնել տարածութեան մէջ (à distance) անկախ զգայարաններից։

4) Հոգին երբեմն ըմբռնում է ապագան։

Հեղինակի ասելով՝ այս եզրակացութիւններին նա եկել է քննելով մօտ 2000 վկայութիւններ՝—զանազան տեսակի, մերթ տարօրինակ, մերթ տրագիական, բայց բոլորն էլ խորհրդաւոր եւ ճնշող, որոնք լցնում են նրա 500 երեսից բաղկացած գրուածքը, որը ընթերցողին կարծես տանում է երազների մի հմայող աշխարհ։

Բերենք այստեղ մի քանի օրինակներ նրա գրուածքից։

Ահա ինչ է գրում Ֆրանսիայի աստղագիտական ընկերութեան փոխ-նախագահ գեներալ Պարմենտիէ։

«Ալժաիր Անգլօ քաղաքում հաւաքված էին նախաճաշելու շատ անձինք, սպասում էին տանտիրոջը, որը գնացել էր որսի։ Երկար սպասելուց յետոյ նստեցին սեղանի եւ սկսեցին նախաճաշը։ Խօսում էին ուրախ առարկաների մասին, եւ ամեն րոպէ սպասում էին ուշացողին։ Բայց ժամանակը անցնում էր, եւ բոլորը զարմանում էին այդ երկար ուշանալու առիթով, երբ յանկարծ առանց որ եւ է քամու ճաշարանի պատուհանը, որ բոլորովին բաց էր, սաստիկ աղմուկով փակվեց եւ նոյն վայրկեանին նորից բացվեց։ Հիւրերը մանաւանդ զարմացած ու ապշած էին նրանով, որ պատուհանի այդ շարժումը չէր կարող տեղի ունենալ առանց վայր գցելու ջրի ամանը, որը դրված էր սեղանի վրա պատուհանի առաջ, բայց ջրի ամանը պահել էր իր դրութիւնը։ Ամենքը, որոնք տեսել եւ լսել էին այդ շարժումը, միանգամայն ոչինչ չը հասկացան դրանից…

—Մի անբաղդութիւն պատահեց, կոչեց սարսափած տեղից վեր թռչելով տանտիրուհին։

Նախաճաշը ընդհատվեց. երեք քառորդ ժամ դրանից յետոյ պատգարակի վրա բերեցին որսորդի անշնչացած մարմինը, որը գնդակի հարւած էր ստացել ուղղակի կուրծքի մէջ։ Նա մեռել էր համարեա նոյն րոպէին, արտասանելով միայն այս խօսքերը. «Իմ կինս, իմ խեղճ երեխաներս»։

CXVI օրինակ։ Դէպքը 1850 թւին էր. երկու քոյր պառկած էին, երբ մէկը նրանցից յանկարծ աղաղակեց. «Ո՜հ Աստուած, իմ հայրս»։ Մայրը, կարծելով, որ դա երեւակայութեան կամ երազի հետեւանք է, աշխատում էր հանգստացնել աղջկան, բայց վերջինս պատասխանեց. «Ես հաստատապէս տեսայ հայրիկին, նա մինչեւ անգամ շօշափեց ինձ իր ձեռքով։ Պէտք է ասած, որ հայրը մի քանի ժամանակ էր, ինչ Տուր քաղաքումն էր եւ այնտեղ փայտէ տներ էր շինում յատուկ պատուէրով։—Հետեւեալ օրը ընտանիքը ստանում է մի նամակ, որը տեղեկացնում է, որ հայրը մեռել է նախընթաց երեկոյեան, վայր ընկնելով կտուրից։ Հէնց ճիշդ նրա մահվան րոպէին էր, երբ տեսիլը տեղի ունեցաւ։

CLVII օրինակ։ Իշխանուհի Ամիլիա Կարօնտինի գրում է. «Մի երեկոյ էր, մօտ ժամի 9-ը. տանը դեռ բոլորը արթուն էին։ Իմ քոյրս,

պիտ եւ ամենաամբարտաւան «բուրժույներն» են բոլոր ազգերի «բուրժույների» մէջ—այդ, իմ կարծիքով, անկասկած է։

Անկասկած է եւ այն, որ մեր «բուրժույներից» աւելի արհամարհելի մարդիկ կարելի է գտնել միմիայն հրէաների մէջ։

Ցոյց տուէք մի ուրիշ ազգի մէջ այնպիսի տիպեր, որոնք այնքան զուրկ լինէին ազգային ինքնասիրութիւնից, որքան մեր «բուրժույները», ցոյց տուէք ուրիշ ազգերի մէջ դրանց նման իրանց լեզուից, իրանց նոյն իսկ անունից ամաչող եւ ուրիշների առաջ քծնող մարդիկ, ցոյց տուէք, մի խօսքով, ուրիշների մէջ այնքան «желудочно-половой космополитъ»-ներ, որքան մեր «բուրժույների» մէջ...

Չէք կարող գտնել, չէք կարող ցոյց տալ, եւ այդ է պատճառը, որ բոլոր հայերը ստիպված են այնքան Թուք ու մուր կրել հեռուն եւ խորը մտածել չը կարողացող կամ չը կամեցող մարդկանց կողմից։

Տ. Ց.

ՕՊԵՐԱՅԻՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

Չորեքշաբթի, ամսիս 7-ին, արքունական Թատրօնում բազմաչնորհ դիրիժոր պ. Բարբինիի բէնէֆիսի երեկոյթը հանդիսաւոր էր եւ հետաքրքրական։ Ներկայացրին. 1) Նորերս վախճանված համաշխարհային կոմպոզիտոր Ջուզէպպէ Վէրդիի յիշատակին Նրա «Էրնանի» օպերայի 3-րդ գործողութեան վերջաբանը կենդանի պատկերով եւ 2) Նրա «Աիդա» օպերան՝ յայտնի օպերային հայ արտիստուհի տիկին Տէրեանց-Ղորղանեանի առաջին դէբիւտի համար։

«Էրնանիի» այդ ֆինալը (վերջաբանը) երգեցին գործողութեան բոլոր դերակար անձինք երգեցիկ խառն խմբի եւ օրկէստրի հետ «Անմահ Վէրդիին փառք եւ պատիւ» բառերով, որի ժամանակ բացվեց ետեւի վարագոյրը եւ բեմը ներկայացրեց մի հիանալի տեսարան, այն է՝ մասնակցութեամբ ամբողջ օպերային խմբի—մի մեծ կենդանի պատկեր։ Մէջտեղը, բարձր պատուանդանի վրա, նստած էր բազկաթոռում ծերունի Վէրդի, Նրա գլխին վերեւից մի հրեշտակ դափնեայ պսակ բռնած, չորս կողմը, գեղարուեստական ճաշակով, աստիճանաբար շարված Նրա օպերաների հերոսները՝—Տրավիատա, Տրովատոր, Աիդա եւ այլն։ Պատկերը բռնած էր գրեթէ բեմի ամբողջ լայնութիւնը եւ լուսաւորված էլէքտրական զանազան լոյսերով։ Դիմացը «Էրնանիի» տեսարանում անդադար երգում էին եւ ներքեւը օրկէստրը նուագում։ Պատկերը կրկնեցին։ Հասարակութիւնը Բարբինիին լաւ ընդունեց, բեմ կանչեց եւ յարգեց Նրան, ընծաներ մատուցանելով։

«Աիդայում» մասնակցում էին՝ Աիդա—Տէրեանց-Ղորղանեան (սօպրանօ), Ամներիս (Փարաւոնի աղջիկը)—Պլատօնօվա (կօնտրալտօ), Րադամէս—Մարկի (տենոր), Ամօնասր (եթովպացիների Թագաւորը՝ Աիդաի հայրը)—Սվետլօվ (բարիտօն), Ֆրմապետ—Սիբիրեակօվ (բասսօ)։ Այս անսամբլում Աիդան մեզ համար նոր էր։ Թատրօնը լցրած հասարակութիւնը մեծ հետաքրքրութեամբ հետեւում էր Տէրեանց-Ղորղանեանի խաղին եւ ուշադրութեամբ լսում էր Նրա երգածը։ Տիկին Տէրեանց-Ղորղանեան՝ ի բնէ ընդունակ երաժշտութեան՝ ստացել է բարձր գեղարուեստական կրթութիւն, կատարելագործել է մի մեծ օպերային բէպէրտուար, եղել է արտասահմանի բեմերի վրա, խաղացել է հռչակաւոր տենոր Մազինիի եւ մայրաքաղաքների բեմերի առաջնակարգ դերասանների հետ։ Նա ունի բաւական ուժեղ ձայն, որի դիապազօնի բոլոր Նոտաներն էլ դուրեկան են, մետալային եւ կրակոտ, եւ ունի մշակված չկօլա, դրամատիքական հիանալի խաղ եւ չարժուն միմիկա։ Առաջին գործողութեան մէջ՝ «Տուէք ինձ ույժ» մենախօսական տեսարանը երգեց մեծ ոգեւորութեամբ, որը եւ կրկնվեց։ Շատ հիանալի էր երրորդ գործողութեան մէջ։ Տրիօ, կվինտետ եւ սեկստետ միութիւններում ուժեղ լսվում էր Նրա ձայնը, չը նայած խմբի եւ օրկէստրի զօրաւոր ֆօրտիսիմօյին։ Արտիստուհուն շատ հաւանեցին, շատ անգամ բեմ դուրս կանչեցին եւ մատուցին երեք հատ Թարմ ծաղկեայ կողովներ։ Տիկնոջ առանձնայատկութիւնն է Նրա կրակոտ եւ ներգործող խաղը։

Պլատօնօվա գեղեցիկ Ամներիս է, խմանում է երգել եւ խաղում է բաւական լաւ, ձայնն էլ մինչեւ վերեւի բէգիստրը վատ չէ, բայց ինչ անենք Նրա բարձր Նօտաները, որոնք փչացնում են երգը։

Մարկի, եթէ մեծ եւ ուժեղ ձայն ունենար, շատ յարմար Րադամէս կը լինէր։

Սիբիրեակօվ միշտ լաւ է։

Կարա-Մուրզա

ՆԱՄԱԿ ԵԿԱՏԵՐԻՆՕԴԱՐԻՑ

Յունվարի 24-ին։

Երբեմն «Մշակում» պատահում են Թղթակցութիւններ եւ յօդուածներ, որոնց նիւթը լինում է զանազան տեղեր ցրված հայ կօլօնիաների նկարագիրը, այսինքն այդ առանձնացած եւ հեռացած փոքրիկ խմբակների առօրեայ կեանքը, մտաւոր եւ բարոյական ու նմանապէս տնտեսական զարգացման աստիճանը, Նրանց բռնած դիրքը շրջապատող ազգութիւնների շրջանում։ Այդ նկարագրութիւնների ստուար մասը ընդգծում է կօլօնիաների աննախանձելի վիճակը ազգայնական եւ երբեմն էլ տնտեսական տեսակէտից, որ առաջանում է միմիայն հայերի ինքնագիտակցութեան գաղափարից զուրկ լինելուց։ Նոյն դրութեան մէջ է եւ Եկատերինօդարի կօլօնիան, որը վաղուց է բուն դրել Եկատերինօդարում, համարեա Թէ քաղաքի հաստատութեան սկզբից. աւելի զգալի դարձաւ այդ կօլօնիայի ներկայութիւնը 1867 Թւից, երբ շատ տեղերից սկսեցին դիմել այստեղ մեր հայրենակիցները եւ, ի հարկէ, կարողացան ձեռք գցել համարեա վաճառականութեան մեծ մասը։ Սակայն դրանից հեռու հայը Եկատերինօդարում չը գնաց. կամաց կամաց առաջ եկան նոյն իսկ միլլիօնների տէր կրեսուներ, բայց նրանք ամբողջապէս կուլ գնացին ոսկու մէջ եւ նպատակ դրին, որքան կարելի է, շատ դիզել եւ փարթամութեան բաժակը միշտ վայելել։

Հետեւանքը այն եղաւ, որ վերջը զաւակները իրանց հարսանիքներին հազարներ ծախսեցին, դեկտեմբերին «Թարմ վարունգներ» հարիւրներով բերել տուին եւ իրանց քաջագործութեամբ ամբողջ Կուբանի շրջանում խօսակցութեան առարկայ դարձան, լրագրի նիւթ դարձան, մերժելով մի ընկերութեան առաջարկութիւնը, որին բաւարարութիւն տալու համար չնչին գումար էր հարկաւոր։ Ցաւալին այն է, որ աղջիկը, որը առաջ գիտէր Թէ ինչ է նոյն իսկ կօպէկը, դառնալով կողակից կրեսոսի որդու, այժմ հազարը փող չէ համարում, իսկ Նրա ծնողը նոյն իսկ միլիօնը չնչին գումար է հաշւում։ Ի հարկէ, այդ բոլորը անձնական բաւականութիւնները յագեցնելու շրջանում։

Որքան ծիծաղելի է այդ սագերի դրութիւնը տեղական ռուս հասարակութեան շրջանում, մանաւանդ արիստօկրատիայի աչքում։ Մեր սագերը ամեն ճիգ Թափում են նմանվել արիստօկրատին, սակայն-խոզը սեղանի մօտ էլ խոզ է մնում. այդպէս էլ մեր խեղճ սագերը կաչուց դուրս են գալիս, որպէս զի կապիկի նման ընդօրինակեն ուրիշների գոնէ արտաքինը եւ Նրանց այդ էլ չէ աջողվում։ Պատահում է երեկոյթ. մտնում էք դահլիճը եւ տեսնում էք առաջին շարքում ինչ որ փայլուն աստղեր են նստած—ձեր աչքը փայլուն զօրութիւնից մի ակնԹարթ ոչինչ չէ ջոկում, բայց երբ կամաց կամաց անցնում է առաջին տպաւորութիւնը, դուք տեսնում էք, որ այդ փայլուն ապակիները իրանց վրա քաշ են արել մեր հայուհիները։ Եւ որքան ծիծաղալի է դառնում Նրանց դրութիւնը, երբ նոյն շարքում նստած են իսկական արիստօկրատները առանց արտաքին փայլի եւ աւելի համեստ դիրքով։

Մեր տիկինները չափից դուրս շատ են դիմում Թանգագին ակների զօրութեան—նոյն իսկ որտեղ հարկաւոր էլ չէ ակ կպցնել—Նրանք անպատճառ կը կպցնեն։ Այդ մարդիկը ապրում են միմիայն ուտելու եւ հագնելու համար—ուրիշ նպատակ Նրանց կեանքում գոյութիւն չունի։

Այս օրերս առաջարկվեց մի բարի, օգտաւէտ նպատակով երեկոյթ սարքել, գործի մէջ մտան մի քանի համալսարանական անձնաւորութիւններ, սակայն գործը գլուխ չեկաւ, որովհետեւ մի անձնաւորութիւն, որ անհամեմատ բարձր է կանգնած մեր սագերից, պատրաստականութիւն յայտնեց գործը գլուխ բերել, Թոյլտուութիւնը ստանալով։ Այդ արդէն բաւական էր, որ մի քանիսը անմիջապէս պոչները քաշէին, որովհետեւ Նրանց անունը այնպէս փայլ չէր ունենալու, ինչպէս սպասում էին։ Սակայն իրանք էլ ոչինչ չարին, այլ քաղաքավարի կերպով հրաժարվեցին զանազան պատրուակով։ Իսկ մեր համալսարանաւարտները, փոխանակ իրանց ուղղութիւնը մտցնելու այդ շրջանում, իրանք էլ ենԹարկվեցին Նրանց վատ ազդեցութեան։ Սակայն չը կարծէք, ընթերցող, որ մեր սագերը ոչինչ չեն անում հասարակական ասպարէզում։ Ո՛չ, Նրանք անում են, բայց միայն այն ժամանակ, ինչպէս իրաւացի նկատում է իր Թղթակցութեան մէջ պ. Գր. Ջալալեանը, երբ Նրանց մասին ամբողջ աշխարհը իմանայ, որ «այս ինչ տեղ ապրում է այսպիսի մի բարեգործ անձնաւորութիւն եւ այս տեսակ բան է արել»—իսկ Թէ ինչ միջոցով կամ ում արտասուքով վաստակածով—դրա մասին ընդհանրապէս չէ գրվում. մի փոքր անյարմար է։

Առ այժմ այսքան։ Չեմ կարող լռութեամբ անցնել եւ այն ցաւալի փաստը, որ չը նայելով տեղական Թէ իգական եւ Թէ արական գիմնազիօններում ուսանում են մօտ 120 աշակերտուհիներ եւ աշակերտներ, սակայն կրօնը դրանց համար չէ աւանդվում, Թէեւ քաղաքումս երեք հայ քահանայ ունենք եւ այդ հարցի առիԹով որոշ կարգադրութիւն կայ։ Սրա մասին այլ անգամ։

Նուաէ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Արտիստական ընկերութեան առաջին երեկոյթը, որ տեղի ունեցաւ հինգշաբթի, փետրվարի 8-ին, գրաւել էր դէպի ընկերութեան դահլիճները մեծ բազմութիւն։ Ներկայ էին կովկասեան կառավարչապետ իշխան Գ. Գոլիցին, բարձրաստիճան պաշտօնեաներ, ընկերութեան անդամներ եւ բազմաթիւ հիւրեր։ Հանդիսականները հաւաքվել էին Թատրօնական դահլիճը, որ լուսաւորված էր ելէքտրական բազմաթիւ լամպերով, Թւով մօտ 300։ Հանդէսն սկսվեց Կայսերական հիմնով, ապա տեղի ունեցաւ կենդանի պատկեր եւ ներկայացվեց Գրիբօեդօվի «Горе отъ ума» (Խելքից պատուհաս) պիէսը։ Հանդէսի սկզբին բեմ դուրս եկաւ պ. Պախօմօվ եւ, ողջունելով ընկերութեան բացումը, յայտնեց, որ առաջին ներկայացման համար վերցված է Գրիբօեդօվի պիէսը, այն նշանաւոր գրողի, որին վիճակված էր հանգստանալ Թիֆլիսի վրա իշխող լեռնալանջում։ Կենդանի պատկերը ներկայացնում էր կովկասեան ազգերը գեղարուեստի եւ կուլտուրայի մէջ պարփակված։ Ներկայացման մասնակցում էին միայն սիրողներ, որոնց մէջ կային աջող դերակատարներ, ինչպէս օրինակ Օպօչինին, Վէյման եւ ուրիշներ։ Ներկայացումից յետոյ տեղի ունեցաւ պարահանդէս։

—

Մարտի 10-ին ռուսաց Կայսերական աշխարհագրական ընկերութեան կովկասեան բաժինը կը տօնէ իր գործունէութեան յիսնամեայ յօբելեանը։

—

Երկուշաբթի, փետրվարի 5-ին, Թիֆլիսի չորրորդ հաշտարար բաժնում քննվեց յայտնի խարդախիչ Յարութիւն Զուվալակեանի մի ուրիշ գործը, որով նա մեղադրվում էր խաբեբայութեան (мошенничество) եւ կեղծիքի մէջ։ Այս երկրորդ գործի համար Զուվալակեան դատապարտվեց 6 ամսվայ բանտարկութեան։

—

Մայրաքաղաքի լրագիրները հաղորդում են, որ տեղի է ունեցել Բարձրագոյն Թոյլտուութիւն՝ բանալու մարտի 6-ին բեմական գործիչների համառուսական երկրորդ ժողով։

—

Մենք հաղորդել էինք արդէն, որ ռուս գրականագէտների եւ գիտնականների փոխադարձ օգնութեան ընկերութիւնը որոշել է միջնորդութիւն յարուցանել, որ որոշ տուրք վերցնվի մամուլի արտատպումներից յօգուտ գրականագէտների որբացած ընտանիքների։ Այժմ, ինչպէս հաղորդում են մայրաքաղաքի լրագիրները, գրականագէտների միութիւնը (союзъ писателей), տաք վիճաբանութիւնների ենԹարկելով այդ հարցը, կարծիք է յայտնել հակառակ այդ տուրքի եւ յօգուտ ամենալայն չափերով արտատպումներ Թոյլ տալու։

—

Կառավարչական շրջաններում վերջնականապէս վճռված է հիմնել ներքին գործերի մինիստրութեան կից անասնաբուժական դեպարտամենտ, նման բժշկական դեպարտամենտին։

—

Բիբլիօգրաֆիական ընկերութիւնը, ռուսական մամուլի 200-ամեայ յօբելեանի առիԹով, կազմակերպում է մամուլի ցուցահանդէս։

—

17 տարեկան, անցնելով պատշգամբով՝ տեսաւ գաղի մի լապտերի մօտ մի գեղեցիկ դէր աղջիկ, իրան անծանօԹ, որը հագնված էր գիւղացու նման։ Տեսիլը Նրան սարսափեցրեց, եւ Նա սկսեց բարձր աղաղակել։—Միւս առաւօտեան մեր խոհարարուհին, 25 տարեկան աղջիկ, պատմեց իմ մօրս, որ նախընԹաց գիշերը, մօտ 9 ժամին, հէնց նոր պառկելով քնելու՝ նա տեսաւ իր առաջ իր ընկերուհիներից մէկին, մի ջահէլ գիւղացի աղջկայ, որի նկարագրութիւնը սաստիկ համապատասխանում էր վերոյիշեալ տեսիլին։—Յետոյ իմացան, որ այդ գիւղացի կինը մեռել է հէնց ճիշդ այդ օրը։ Բերելով այս օրինակները, J. Finot ասում է, որ դժուար է դրանց հիման վրա կամ պնդել կամ հերքել հեղինակի Թ ե զ ը (հայեցակէտը)։ Այս բոլոր երեւոյԹների Թոյլ կողմը այն է, որ չէ կարելի դրանց հետեւել եւ քննել ըստ մեր ցանկութեան. մեր համոզմունքը կախված է միայն հաւատի այն չափից, որ մենք ունենք դէպի որոշ անձնաւորութիւնների վկայութիւնը։ Կարող են այս դէպքում առարկել, առաջ բերելով փաստերի զուգադիպութիւն, մտքի խաբէութիւն (ilussion), բոլոր զգացմունքների սխալականութիւնը եւ այլն։ Առհասարակ, աննօրմալ դրութիւնների հոգեբանութիւնը ներկայումս հսկայական քայլեր է անում։ Մեր իմացականութեան շատ բարդ խնդիրները բացադրելով՝ Նա կարողանում է Նրանց տալ ամենապարզ արտայայտութիւն, եԹէ ոչ բացատրութիւն։ Այն բազմաթիւ վկայութիւնները, որ հաւաքել է «L'Inconnu» գրքի հեղինակը, կարելի է փորձնական հոգեբանութեան տեսակէտից բացատրել, իբրեւ սխալ ըմբռնողութեան իլլիւզիաներ։

Մի ուրիշ գիտնական—Բերնարդ Լէրուա—իր նոյն վերնագրով գրքի մէջ բերում է նոյնպէս բազմաթիւ նման փաստեր. մարդկանց հետ շատ է պատահում զգալ «արդէն տեսածի, արդէն խօսածի, արդէն լսածի» տպաւորութիւն։ ԸնԹերցողներից ոմանք գուցէ մտաբերեն այնպիսի դէպքեր, երբ Նրանք տեսնում են մէկին առաջին անգամ, եւ Թւում է, կարծես, այդ մարդուն առաջ էլ տեսել են. այդ եւ դրա նըման շատ փաստեր պատահում են մարդու հետ, եւ հեղինակի կարծիքով այն մարդկանց Թիւը, որոնք ենԹարկված են այդպիսի «սխալ ըմբռնողութեան» (fausse reconnaissance), հասնում է 30%-ից մինչեւ 50%։ Գիտնականներից եւ փիլիսօփաներից շատերը աշխատել են կառուցանել այն կամուրջը, որը կարողանար մեզ հաղորդակցութեան մէջ դնել այդ «ա ն ծ ա ն օ Թ» («inconnu») աշխարհի հետ, բայց անմատչելի մի ժայռ ջարդել է Նրանց բոլոր ջանքերը։ Եւ այժմ էլ մենք համարեա նոյնքան ենք առաջ գնացել այդ գաղտնիքը հասկանալու մէջ, որքան Թալէս յունաց փիլիսօփայի օրով։ Բայց աշխատանքը էլի շարունակվում է, որովհետեւ այդ անդր-աշխարհի (au-de là) հասկանալու պահանջը մարդկային հոգու խորքերում միշտ կենդանի է եւ ամեն յարմար դէպքում արտայայտում է իր ծայրահեղ հետաքրքրութիւնը, որը ոչնչով չէ յագեցնվում։ Խաղաղ Թէ փոԹորկալից կեանքը, երկինքը, երկիրը, օրգանիքական Թէ անօրգանական մատերիան, ժամանակը, տարածութիւնը,—ամեն ինչ Նրան երգում է «անծանօԹ»-ի երգը, եւ մարդը ակամայ օրօրվում է Նրա միակերպ խոստումների տակ։

J. Finot ողջունում է Ֆլամմարիօնի այդ նոր քայլը, «որով այժմ Նա մտնում է մի ուղի, որը Նրան կը տանէ դէպի մի անդունդ, աւելի վտանգաւոր, քան այն բոլորը, ինչով նա զբաղվում էր մինչեւ այժմ։ Նա փորձում է ուսումնասիրել հետաքրքրական փաստերի մի նոր շրջան, եւ ուրիշները կը հետեւեն Նրա մեթոդին եւ Նրա համարձակութեանը եւ կը խօսեն բացարձակապէս այնպիսի երեւոյԹների մասին, որոնց վերաբերմամբ մինչեւ այժմ ընդունված էր կամ ծիծաղել կամ հերքել։

Գնալով այդ ճանապարհով, ով գիտէ, գուցէ կարելի կը լինի լսել մի քանի խօսք միւս աշխարհի հանելուկից... բայց կարող է պատահել եւ այն, որ այդ արշաւանքով դէպի «անյայտը» մարդ կը հանդիպի իր անկարողութեան միայն մի նոր ապացոյցի... «Մեր հայրերը, ասում էր Ֆօնտենէլը, սխալներ գործելով, մեզ ազատել են այդ սխալներից»։ Ճշմարտութիւնը մեզ գալիս է յաճախ խաւարի միջից, ինչպէս կեանքը ծնվում է մահից. Բէկօնը, Լօկկը կամ Կօնտը նոյն չափով արդիւնք են մետաֆիզիքական չփոԹի, որը տիրում էր Նրանցից առաջ, որքան եւ իրանց սեփական մտաւոր արժանիքների։ Աստղաբաշխութիւնը ծագել է աստրօլօգիայից, ինչպէս քիմիան ալքիմիայից, ինչպէս գուցէ մի նոր գիտութիւն կը ծագի «անյայտի» այդ ուրուագծից»...

Ց. Քոչարեանց

«Россія» լրագիրը հաղորդում է, որ այս օրերս Պարիզից Պետերբուրգ է գալիս բարօն Րօտշիլդ, որի նաւթային ամբարները Բագւում նորերս այրվեցին։ Պետերբուրգից նա անյապաղ ճանապարհ է ընկնելու Բագու։

—

«Моск. Вѣд.» լրագիրը հաղորդում է, թէ կառավարչական շրջաններում մշակվում է «Ռուսաց հեռագրական գործակալութիւնը» բարեփոխելու հարցը։ Բարեփոխութիւնը գլխաւորապէս պէտք է վերաբերվի օտարերկրեայ հեռագիրներին։

—

Պետերբուրգի լրագիրները հաղորդում են, որ յայտնի բարեգործ կոմսուհի Պանինա գնեց Պետերբուրգի հեռու տեղերից մէկում մի մեծ հողաբաժին, որի վրա նրա միջոցներով կը կառուցվի մի ահագին ժողովրդական տուն եւ ժողովրդական թանգարան։ Շինութեան նախագծի կազմելը յանձնված է նկարիչ Բէնուային։ Շինութեան մէջ կենտրօնացած կը լինեն զանազան օգտակար հիմնարկութիւններ—այն է դահլիճ՝ թատրօնական ներկայացումների համար, գրադարան, ընթերցարան, ժողովրդական ճաշարան եւ այլն։

—

ԵՐԵՒԱՆԻՑ մեզ գրում են. «Եղանակները փոխվեցին. մի ամիս տեւող սարսափելի սառնամանիքները տեղի տուեցին մի խոնաւ, մըռայլ եւ անտանելի եղանակի, որը քաղաքում տիրող բազմաթիւ հիւանդութիւնների նկատմամբ եթէ ոչ վատ, անշուշտ լաւ ազդեցութիւն չէ ունենալու»։

—

ԴԱՐԱՍՈՒՆԱԶԱՐԻՑ մեզ գրում են. «Մի քանի տարի առաջ տեղիս հայ եւ ռուս ինտելիգենտները միանալով կազմեցին սիրողների թատերական խումբ, պարբերաբար ներկայացումներ տալու նպատակով։ [illegible] ներկայացման գործը [illegible] հանդիսանում, մանաւանդ [illegible] եւ մեծ ծախսեր է պահանջում, [illegible] Թաւակալեան 30-ին, տեղիս կլուբի դահլիճում, սիրողները, ղեկավարութեամբ պ. Ե. Գոնչարովի, տուեցին իրենց ներկայացումներից առաջինը [illegible] «Бракоразводный процессъ» կոմեդիան եւ «Игра въ прятки» վոդեվիլը։ Ներկայացումը անցաւ [illegible], մանաւանդ [illegible] օր. Վ. Զատիկեան եւ Թ. Դուգուլեանի ներկայացումը յետոյ հասարակութիւնը [illegible]։ Կլուբի դահլիճը ծայր ի ծայր լիքն էր։ Զուտ արդիւնքը մնաց մօտ 100 րուբլի։ Ցանկալի էր, որ [illegible] սիրողները նոյն [illegible] շարունակէին [illegible], բայց [illegible] գործը»։

—

ԵՐԵՒԱՆԻՑ մեզ գրում են. «Տեղիս ռուս սիրողներ խումբը, ղեկավարութեամբ Ալէքսանդրովի, նրա 40-ամեայ բեմական գործունէութեան առթիւ, խաղաց այսօր «Деньщикъ» եւ «Гувернеръ» պիէսները»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Այն [illegible], որոնք այժմ [illegible] Սպանիայում, անմիջական հետեւանք են կղերական [illegible], որ վաղուց արդէն [illegible] այդ երկիրը [illegible] [illegible] կղերական [illegible] Սպանիայի [illegible] բարեփոխութիւնը յետոյ [illegible] ազատամիտ ժողովրդական [illegible] Սպանիա [illegible] բոլոր [illegible] [illegible] կառավարութիւնը [illegible] Սպանիայի կառավարութիւնը [illegible] ժողովրդական [illegible] բոլոր կայսերական [illegible] Մի պետութիւն, որ տարին 1½ միլիոն ֆրանկ ունէր ժողովրդական կրթութեան կարիքներին բաւարարութիւն տալու համար, իւրաքանչիւր տարի յօգուտ կղերականութեան արձակում էր պետական գանձարանից մի գումար, որ ոչ աւել եւ ոչ պակաս էր 44 միլիոնից։ Եւ զարմանալի էր չէր. երկիրը լիքն էր հոգեւորականներով։ Վերջին վիճակագրական տեղեկութիւններով՝ ծխական եկեղեցիների թիւը հասնում էր 21,500-ի, իսկ եկեղեցականների թիւը—154,000-ի, որոնցից 70,000-ը աբեղաներ են։ Մեծաքանակ դրամագլուխներ ունենալով՝ վանքերն եւ հոգեւոր միաբանութիւնները մասնակցում են ամենախոշոր ֆինանսական ձեռնարկութիւնների, ինչպէս են, օրինակ, ծխախոտի մենավաճառութիւնը, տրանսատլանդեան շոգենաւային ընկերութիւնը, սպանիական բանկը։ Միւս կողմից վանքերում հիմնված են ամեն տեսակ գործարաններ եւ արհեստանոցներ, որոնք իրանց գործունէութեամբ զօրեղ մըրցակից են հանդիսանում առեւտրական-արդիւնագործական եւ բանուոր դասակարգերին, մանաւանդ որ վանական ձեռնարկութիւնները ազատ են տուրքերից։ Ուժեղ իր թւով եւ նշանակութեամբ՝ կղերական կուսակցութիւնն սկսեց աւելի եւս խստութեամբ ճնշել երկիրը, ջանալով ազգեցութեան վերջին մնացորդը խլել իր քաղաքական հակառակորդների ձեռքից։ Արքունիքը եւ պահպանողական կուսակցութիւնը, երկիւղ կրելով, որ հակակղերական շարժումը աննպաստ կը լինի գինաստիական շահերի համար, սկսեցին բռնել կղերականների կողմը, որպէս զի վտանգի դէպքում կարողանան յենվել նրանց ուժի վրա։ Մեծ տպաւորութիւն գործեց Սպանիայում նաեւ այն լուրը, թէ եզուիտները, դոմինիկեանները եւ ասօմպսիօնիստները, հալածված Ֆրանսիայից, տեղափոխվում են Սպանիա եւ թէ սպանիական վանքերում պատրաստութիւններ տեսնում նրանց ընդունելու համար։ Այս բոլորը միասին լցրին սպանիական ժողովրդի համբերութեան բաժակը եւ ստիպեցին նրան դիմել բռնութիւնների կղերականութեան դէմ։ Այս հակակղերական շարժումը ահագին չափեր է ստանում երկրի մէջ եւ ընդհանուր ապստամբութեան բնաւորութիւն է կրում։ Բայց եւ այնպէս, ենթադրում են, որ ներկայ պայքարը կը վերջանայ ապըստամբների պարտութեամբ, որովհետեւ բողոքող հանրապետականների, ազատամիտների եւ սօցիալիստների մէջ ոչ մի միութիւն չը կայ՝ հակառակ կղերականների, որ շատ լաւ են կազմակերպված։

—«Standard»-ի ասելով՝ անգլիական թագաւորին դիմումներ կը լինեն կրճատելու սուգի ժամանակամիջոցը եւ շտապեցնելու թագադրութիւնը։

—Արտասահմանեան լրագիրները հետեւեալ կերպով են բացատրում իտալական մինիստրութեան անկման պատճառը։ Մինիստր-նախագահ Սարակկօ, որ մի եւ նոյն ժամանակ եւ ներքին գործերի մինիստր էր, արձակեց Գենուայի բանուորական միութիւնը, որովհետեւ նա դարձել էր յեղափոխականների բոյն։ Գենուայի բանուորները, լոկ միայն բբրեւ բողոք մինիստրի կարգադրութեան դէմ, իսկոյն գործադուլ արին։ Վախենալով գործադուլից՝ Սարակկօ ուղարկեց Գենուա հանրապետական պատգամաւոր Մացցային, որպէս զի սա վերջ դնէ գործադուլին։ Մացցա գնաց Գենուա եւ փոխանակ միջնորդի դեր կատարելու, սկսեց աւելի եւս գրգռել բանուորներին։ Մի եւ նոյն ժամանակ սօցիալիստ պատգամաւոր Կէզա Գենուայից հեռագրով բանակցութիւններ սկըսեց մինիստր-նախագահի հետ, որպէս մի զօրաբանակի ներկայացուցիչ մի ուրիշ զօրաբանակի ներկայացուցչի հետ, այն պայմանների մասին, որ կարող էին ընդունել բանուորները եւ հրաժարվել գործադուլից։ Վերջ ի վերջոյ բանակցութիւնները վերջացան հետեւեալ պայմանով.—վերականգնել Գենուայի բանուորական միութիւնը եւ կառավարութեան կարգադրութիւնը նրա փակման մասին առ ոչինչ համարել... Բանուորները «Կարլօ Ֆէլիչէ» թատրօնում հանդիսաւոր ժողով կազմեցին եւ տօնեցին իրանց փառաւոր յաղթանակը։ Այդ ժողովում հանրապետական եւ սօցիալիստ պատգամաւորները ոգեւորված ճառեր արտասանեցին։ Մինչեւ անգամ պատգամաւոր Մացցա, կառավարութեան հաւատարմատարը եւ միջնորդը, մի չափազանց խիստ ճառ արտասանեց, որի մէջ աղաղակեց. «Մենք ոչ միայն յաղթեցինք, այլ մի փառաւոր յաղթութիւն տարանք»։ Կառավարութեան թուլութիւնը այս հարցում չափազանց վատ տպաւորութիւն գործեց պատգամաւորական ժողովի չափաւոր տարրերի վրա. նրանք տեսան, որ Սարակկօի մինիստրութիւնը անընդունակ է բարձր պահելու կառավարութեան համարումը ժողովրդի աչքում, ուստի եւ միանալով՝ տապալեցին նրան։

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

7 փետրվարի

ԼՕՆԴՕՆ։ Համայնքների ժողով։ Կրանբօրն ասում է, թէ, ինչպէս լսվում է, ռուսաց կառավարութիւնը առարկութիւններ չի անի Թիֆլիսում բրիտանական հիւպատոսական գործակալ նշանակելու դէմ։ Բագւում նշանակված է բրիտանական փոխ-հիւպատոս։—Ուղերձի քննութեան շարունակութեան ժամանակ Կրանբօրն խօսում է Տեանձին-Շանհայգուանի ճանապարհի մասին։ Նա ասում է, թէ քիչ ժամանակ առաջ պատահած անցքերը ամենամեծ անհանգստութեան տեղիք տուին բրիտանական կառավարութեանը։ «Կչռադատելով այն քայլերը, որոնք անհրաժեշտ էին, բրիտանական կառավարութիւնը աչքի առաջ ունէր երկու տեսակէտ—ճանապարհի վերադարձնելը եւ բարեկամական յարաբերութիւնների պահպանումը պետութիւնների հետ։ Կառավարութիւնը այս պատճառով ընտրեց բարեկամական խորհուրդների ճանապարհը ռուսաց կառավարութեան, որ վճռականապէս հաւատացրեց մեզ, թէ ճանապարհի գրաւումը ժամանակաւոր է միայն եւ առաջ է եկած պատերազմական պատճառներից։ Նա խոստացաւ վերադարձնել երկաթուղուն պատկանեալ նիւթեղէնը։ Մեր բոլոր բանակցութիւնների մէջ այս հարցի մասին ռուսաց կառավարութեան հետ մենք հանդիպեցինք նրա կողմից ամենաբարեկամական վերաբերմունքի եւ ամենափոքր առիթ անգամ չունենք գանգատվելու նրանից»։ Ճառախօսը ամենեւին չէ կասկածում Ռուսաստանի դիտաւորութիւնների մասին այս գործում Անգլիայի վերաբերմամբ։ Ինչ վերաբերում է հիւսիսային ճանապարհին, կառավարութիւնը լսել է, որ նրա գրաւումն եւս միայն ժամանակաւոր է։ Անգլիան լիովին տիրացել է իր ֆինանսական եւ քաղաքական իրաւունքներին. նա բաւարարութիւն է ստացել այն բանով, որ ռուսաց կառավարութիւնը հաւատացրել է նրան, թէ գրաւումները ժամանակաւոր բնաւորութիւն ունեն. միւս կողմից Անգլիան վերապահում է իր իրաւունքները Մանջուրիայի գրաւման վերաբերմամբ։ «Ռուսաց կառավարութիւնը հաւատացրեց մեզ, շարունակում է Կրանբօրն, թէ Ռուսաստանի եւ Չինաստանի մէջ տեղի ունեցած համաձայնութիւնը լոկ modus vivendi-ի բնաւորութիւն ունի՝ սահմանների վրա անկարգութիւնների առաջն առնելու համար, թէ համաձայնութիւնը երկաթուղու գրաւման վերաբերմամբ միայն ժամանակաւոր բնաւորութիւն ունի եւ թէ Ռուսաստանը միայն գրաւականի է սպասում այն բանում, որ ռուսաց զօրքերի հեռանալուց յետոյ անկարգութիւնները չեն բռնկի նորից։ Ինչ վերաբերում է Նիւչուանին, ես ենթադրում եմ, որ թէպէտ եւ նա անուանական կերպով ենթարկված է ռուսաց զինուորական օրէնքներին, այսուամենայնիւ օտարերկրեայ ընկերութիւնների մասնաւոր իրաւունքները չեն խախտվի որքան եւ իցէ նշանաւոր չափով։ Բրիտանական կառավարութեան քաղաքականութիւնը, աւելացրեց Կրանբօրն, չունի ոչ յարձակողական եւ ոչ զոռոզ բնաւորութիւն»։ Հարկօրտի հարցին Կրանբօրն պատասխանեց, թէ որքան յայտնի է կառավարութեան, ոչ մի օտարերկրեայ կառավարութիւն չէ ցանկանում արշաւանք ուղարկել Չինաստանի ներքին նահանգները եւ եթէ այս տեսակ արշաւանք մտածվի ձեռնարկել, անգլիական զօրապետները անշուշտ կը դիմեն իրանց կառավարութեանը հրահանգներ ստանալու, առաջ քան թէ կը համաձայնվեն մասնակցել նրան։ Իսկապէս կառավարութիւնը չէ ստացել ոչ մի տեղեկութիւն այս կէտի մասին։ Գալգառնսի հարցին Կրանբօրն պատասխանում է, թէ Ռուսաստանը արդէն դատարկել է Տեանձին-Շանհայգուանի ճանապարհը եւ գերմանական գըլխաւոր հրամանատարը պատրաստվում է յանձնել նրան Անգլիային։ Չեմբերլէն, պատասխանելով ժողովի անդամներին, յայտնում է, թէ կառավարութեան քաղաքականութիւնը հարաւաֆրիկական գործերի վերաբերմամբ չէ փոխվել։

ՆԻՒ-ԵՕՐԿ։ Վաշինգտօնից ստացված տեղեկութիւններով՝ կոմս Կասսինի յայտարարեց, թէ Ռուսաստանը չէ կամենում վարել մաքսային պատերազմ։ Ամերիկական երկաթի եւ պողպատեայ իրեղէնների վերաբերմամբ ամենաբարձր տարիֆի գործադրութիւնը ծագում է ոչ նրանից, որ Ռուսաստանը կամենում է շաքարի մաքսի դէմ համապատասխան խիստ միջոցներ ձեռնարկել, այլ նրանից, որ ռուսաց առեւտրական շահերը պէտք է պաշտպանվեն։

ՊԵԿԻՆ։ Գերմանական դեսպանը չորսաթ օրը հաղորդեց Լի-Խունգ-Չանգին եւ Ցինին, թէ Վալդերզէէ պատրաստութիւններ է տեսել փետրվարի 10-ին մի մեծ արշաւախումբ ուղարկելու դէպի Սինանֆու, եթէ մինչ այդ ժամանակ չինացիները չեն կատարի պետութիւնների պահանջները։ Չինական լիազօրները այնուհետեւ հեռագրեցին կայսրուհուն եւ խնդրեցին շուտով կատարել պետութիւնների պահանջները։ Դրանից յետոյ անգլիական դեսպանատան հաւատարմատարը տեղեկացրեց չինական լիազօրներին, թէ անգլիական զօրքերը կը մասնակցեն արշաւախմբին եւ չեն հանգստանայ, մինչեւ որ արքունիքը չընկնի նրանց ձեռքը։ Այս յայտարարութիւնից յետոյ լիազօրները շտապով ուղարկեցին կայսրուհուն երկրորդ հեռագիրը։ Սրանից յետոյ եապօնական հաւատարմատարն եւս տեղեկացրեց Լի-Խունգ-Չանգին, թէ եապօնացիներն էլ գտնվում են Վալդերզէէի գլխաւոր հրամանատարութեան տակ եւ կը մասնակցեն արշաւանքին. այն ժամանակ կայսրուհուն ուղարկվեց երրորդ հեռագիր։

ՏԵԱՆՁԻՆ։ Արշաւախումբը կուղարկվի փետրվարի 16-ին։ Ասում են, թէ ինքը Վալդերզէէն պիտի ղեկավարէ արշաւանքը եւ նրա ղեկավարութեան տակ զօրքերի հրամանատարութիւնը յանձն կառնի գեներալ Վուարօն։

ՊԵԿԻՆ։ Դեսպանները ութ օրվայ ժամանակամիջոց տուին չինացիներին հրատարակելու համար այնպիսի հրամաններ, որոնք բաւարարութիւն տային պետութիւններին։ Դեսպաններն ասում են, թէ այս պահանջի վրա չը պէտք է նայել, որպէս ուլտիմատումի վրա, որովհետեւ նա վերաբերում է գլխաւորապէս քննութիւնները դադարեցնելուն եւ նահանգապետների կալանաւորմանը այն նահանգներում, ուր գործված են ոճիրներ։ Զինուորական իշխանութիւնները նախապատրաստում են նոր արշաւանք, որ պէտք է բաղկացած լինի վեց զօրաբաժնից։ Սրանցից երկուսը ճանապարհ կընկնեն Պեկինից, երկուսը՝ Տեանձինից եւ երկուսը՝ Պաօտինֆուից։ Բոլոր զինուորները, մանաւանդ գերմանականները, եռանդով նախապատրաստվում են արշաւանքի։

ՎԱՇԻՆԳՏՕՆ։ Կօնջերի հեռագիրը, որով հաղորդվում է ենթադրված արշաւանքի մասին, այսօր ներկայացված է մինիստրական խորհըրդին։ Լուրերին նայելով՝ Կօնջեր առարկութիւններ է արել Պեկինում, դեսպանների ժողովում, այս տեսակ թշնական շարժումների դէմ, բայց նրա բողոքը չէ յարգված, որովհետեւ միւս դեսպանները յայտնել են, թէ լիազօրութիւն չունեն ազդեցութիւն գործելու զինուորական ձեռնարկութիւնների վրա։

ՆԷԱՊՕԼ։ Այստեղ հասաւ ռուսաց նաւատորմը, որ գնում է Գենուա։

ԼՕՆԴՕՆ։ «Trut»-ի ասելով՝ թագաւորն եւ թագուհին մարտի վերջին կայցելեն Կօպէնհագէն եւ «Վիկտօրիա-Ալբէրտ» զբօսանաւով կանցնեն Վիլհէլմ I-ի ջրանցքով։ Թագաւորը Կօպէնհագէնում եղած ժամանակ մասնաւոր կերպով կայցելէ պրինց Հենրիխին եւ նրա ամուսնուն Կիլում։ Թագաւորն եւ թագուհին Անգլիա կը վերադառնան Գերմանիայով։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Փետրվարի 6-ին Մեծ-Իշխան Ալէքսանդր Միխայիլօվիչի եւ Մեծ-Իշխանուհի Կսենիա Ալէքսանդրօվնայի մօտ տեղի ունեցաւ փառաւոր պարահանդէս, որին ներկայ էին Թագաւոր Կայսրը եւ Թագուհի Կայսրուհի Մարիա Ֆեօդորօվնա Իր դուստր Մեծ-Իշխանուհի Օլգա Ալէքսանդրօվնայի հետ։

8 փետրվարի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Գեներալ-լէյտենանտ Վօլկօվ նշանակվում է Կվանտունի շրջանի զօրքերի հրամանատարի օգնական եւ նոյն շրջանի կառավարիչ։

Հակաժանտախտային մասնաժողովի կողմից յայտարարվում է, թէ Կարակունգէ աւանում, որ Կիրգիզեան տափարակում զօրքերով շրջապատված տեղերից վերջինն էր, յունվարի 8-ից վարակիչ հիւանդութիւնների նոր դէպք չէ պատահել եւ այդ օրը հիւանդացած 12 տարեկան մի աղջիկ յունվարի 19-ին համարված է առողջացած։ Այս պատճառով յիշեալ աւանը, ամբողջովին ախտահանութեան ենթարկվելուց յետոյ, փետրվարի 4-ին ազատված է շրջափակումից։ Հիւանդութեան ամբողջ տեւողութեան ժամանակ Կարակունգէնում՝ նրան զոհ գնացին 13 մարդ։ Այսպիսով հարաւ-արեւելեան նահանգների շրջանում եղած հիւանդութիւնը կարելի է բոլորովին վերջացած համարել։

ԲԵՐԼԻՆ։ Լրագիրները տաք-տաք քննադատում են «Торгово-Промышленная Газета» լրագրի յօդուածը։ Խոշոր կալուածատէրերի եւ մաքսային հովանաւորող տարիֆների պաշտպան օրգանները խստութեամբ են խօսում նրա մասին, իսկ ազատամիտները աւելի կամ պակաս չափով հաւանութիւն են տալիս։ «Tageblatt» ասում է, թէ այդ յօդուածը կարող էր դուրս գալ մի գերմանացի հայրենասէրի գրչի տակից։ «National Zeitung» խորհուրդ է տալիս լուրջ կերպով վերաբերվել ռուսաց նախագծաչացմանը մաքսային պատերազմի մասին։ «Vossiche Zeitung» ասում է, թէ Պե-

տերբուրգի լրագիրը ցոյց է տալիս, թէ ինչպիսի հետեւանքներ կարող է ունենալ մաքսային պատերազմը գերմանական արդիւնագործութեան համար։

ԿՐՕՆԲԵՐԳ։ Գերմանական այրի կայսրուհին իրան լաւ է զգում։

ՍՕՖԻԱ։ Իշխանաժառանգ Բորիսի առողջական վիճակը դեռ եւս շատ լուրջ է։

ՆԻՒ-ԵՕՐԿ։ Հաղորդում են, թէ ռուսաց շաքարի վրա համաչափ մաքս դնելու պատճառով, բանակցութիւնները առեւտրական փոխադարձութեան վերաբերմամբ Ռուսաստանի եւ Միացեալ-Նահանգների մէջ անաջող անցան։

ՊՐԵՏՕՐԻԱ։ Այն գնացքում, որ երէկ առաւօտեան Ֆէյրէյպինգի եւ Իօհաննէսբուրգի մէջ տեղում խորտակվեց, գտնվում էր Կիտչների ծանրոցքը։ Այդ գնացքը ընթանում էր մի ուրիշ գնացքի առաջից, որով Կիտչներ վերադառնում էր Դէաարից Պրետորիա։ Փշրված են չորս ապրանքատար վագոններ, սպանված է մեքենայավարը։ Բօէրները պատրաստել էին սայլեր եւ ֆուրգօններ գնացքում եղած իրեղէնները տանելու համար, բայց զրահապատ գնացքից բաց արած կրակը, որի վրա գտնվում էր Կիտչներ, ցրվեց նրանց։

ԿԱՊՇՏԱԴՏ։ Քաղաքի ստորին մասում գտնված է մի մեռած տեղացի. ենթադրում են, թէ տեղացիները թագցնում են ժանտախտից հիւանդացածներին։

ՊՐԵՏՕՐԻԱ։ Լէյդէնբուրգից ստացված տեղեկութիւններով՝ Նախագահի պաշտօնակատար Շալկ-Բուրգէր արտասանեց մի ճառ, որի մէջ ասաց, թէ հասկանում է այժմ, թէ որքան անյուսալի է բօէրների գործը եւ թէ որքան աննպատակ է այսուհետեւ շարունակել պատերազմական գործողութիւնները։ Նա անձամբ չէ կամենում իր վրա առնել պատասխանատուութիւն եւ խորհուրդ տալ բօէրներին հնազանդվելու. բայց եթէ դա անխուսափելի է, այն ժամանակ անմտութիւն է անել այդ երկու-երեք մարդուց բաղկացած խմբերով։ Աւելի կանոնաւոր կը լինէր ընդհանուր համաձայնութիւն կայացնել եւ անձնատուր լինել ամբողջ ազգով։

8 փետրվարի

ԽԱՐԿՕՎ։ Հացի առեւտուրի մէջ կենդանութիւն է նկատվում։ Գարնան վրա յոյսերը շատ նպաստաւոր են։

ԼՕՆԴՕՆ։ Անգլիական բանկը իջեցրեց դիսկօնտը $4^1/_2$-ից 4-ի։

ՊԷԿԻՆ։ Չինական պալատը այժմ վճռեց եւ տուեց իր համաձայնութիւնը դեսպանների պահանջած պատիժների գործադրութեան համար, միայն Չժաօչժուչժեայօի եւ Ինիէնի պատժի վերաբերմամբ պալատը խնդրում է փոխարինել գլխատումը խեղդամահով։ Դեսպանները ընդունեցին այդ խնդիրքը։ Հարցը այդպիսով կարգադրված է եւ այլ եւս ոչ մի պատճառ չը կայ արշաւանք սկսելու։

ՍՕՖԻԱ։ Բաղօսլավօվի օրգանը, բողոքելով հրացանաձիգների ընկերութիւնը արձակելու դէմ, ասում է. «Ով այդ շարժման կը դիմադրէ, նա կ'ընկնի։ Ոչ մի օտար պետութիւն չէ կարող եւ չը պէտք է միջամտէ Բօլգարիայի ներքին գործերում»։ Կարավելօվականների գլխաւոր օրգանը գրգռում է իշխանին, պետական մարդկանց եւ բօլգարական ժողովրդին մեծ զգուշութեամբ գործել, որովհետեւ խառնակութիւնները Մակեդօնիայում կարող են ճակատագրական լինել թէ բօլգարական ժողովրդի եւ թէ Մակեդօնիայի համար։

ԼՕՆԴՕՆ։ Նիւ-Եօրկի լրագիրները հաղորդում են, որ չինական կառավարութիւնը դիմեց Նիւ-Եօրկի բանկերին հետեւեալ հարցապնդումով՝ արդեօք կարելի է զետեղել Ամերիկայում այն փոխառութիւնը, որ նշանակված է պատերազմական տուգանք հատուցանելու համար, որովհետեւ Չինաստանի կառավարութիւնը վախենում է մի այդպիսի փոխառութիւն Եւրոպայում զետեղելու քաղաքական հետեւանքներից։ Ասում են նոյնպէս, որ «Standard Oil Company»-ի ներկայացուցիչները, որոնք մեծ շահեր ունեն Ասիայի արեւելքում, նոյնպէս իբր թէ բանակցութիւններ են վարում չինական հիւպատոսութեան հետ փոխառութեան զետեղման հնարաւորութեան վերաբերմամբ սինդիկատի միջոցով։

ՊԷԿԻՆ։ Չինական կայսրը միայն այսօր հաստատեց պատժի ենթակայ բարձրաստիճան պաշտօնեաների ցուցակը, որ կազմել են պետութիւնների ներկայացուցիչները։ Օրից օր սպասվում է կայսերական այն հրովարտակը, որը պարունակում է պաշտօնական համաձայնութիւն պատժի համար եւ խոստում շուտով ի կատար ածել այդ պատիժը։

9 փետրվարի

Կ. ՊՕԼԻՍ։ Ձեան հիւսերի պատճառով ընդհատված երկաթուղիական հաղորդակցութիւնը Եւրոպայի հետ վերականգնվեց։

Անգլիական դեսպանն եւս դիմումներ արաւ Բ. Դրան մակեդօնական անցքերի առիթով եւ խորհուրդ տուեց խստութեամբ գործել ապստամբների դէմ, պնդելով Բ. Դրան պարտաւորութեան վրա առաջն առնել այն բռնութիւնների, որոնց ենթարկվում են անմեղները։

ՎԻԷՆՆԱ։ Ինչպէս հաղորդում են, Սերբիայի շատ քաղաքներում ստորագրութիւն է բացված արձան կանգնեցնելու Միլանին։ Նիշում արդէն 10,000 դինար է հաւաքած։

ԼՕՆԴՕՆ։ Համայնքների ժողով։ Դիլլօնի հարցին Կրանբօրն պատասխանում է, թէ Պեկինի անգլիական դեսպանը ոչ մի հաղորդագրութիւն չէ ներկայացրել չինական կառավարութեանը, որի մէջ ասված լինէր, թէ իբր օտարերկրեայ դեսպանները համաձայն են այն հրամանին, որով պահանջվում է չինական մի քանի պաշտօնեաների ինքնասպանութիւնը։

ԼՕՆԴՕՆ։ Համայնքների ժողով։ Հնդկաստանի ստատս-սեկրետար Համիլտօն յայտնում է, թէ կառավարութիւնը տեղեկութիւն է ստացել կոմս Վալդերզէէի մի հրամանի մասին, որի մէջ նա ասում է, թէ, նրա կարծիքով, բանակցութիւնների անբաւարար ընթացքի պատճառով, կարճ ժամանակից յետոյ անհրաժեշտ կը լինի վերսկսել արշաւանքները մեծ չափերով։ Կառավարութիւնը դրանից յետոյ պահանջեց, որ նրան ներկայացնեն բաւարար տեղեկութիւններ արշաւանքների նպատակների մասին, որոնց ստանալուց յետոյ կառավարութիւնը կորոշէ, թէ պէտք է արդեօք գեներալ Գեզլիին ուղարկել նոր հրամաններ, տարբեր նախկին հրամաններից։ Ջեմս Լօդտէր հարցնում է՝ արդեօք ձեռնարկված են միջոցներ, որ այդ տեղեկութիւններն ստանալուց առաջ անգլիական զօրքերը ոչ մի շարժում չը կատարեն։ Համիլտօն պատասխանում է, թէ Չինաստանի մի քանի մասերում տիրում է զինուորական դրութիւն եւ այս պատճառով հազիւ թէ նպատակայարմար է այդ տեսակ հարցեր առաջարկել նրան։

ՆԻՒ-ԵՕՐԿ։ Ֆինանսական շրջաններում անհիմն են համարում այն լուրը, թէ չինական փոխառութիւնը պէտք է կատարվի Ամերիկայում. դա երեւում է այն փաստից, որ պողպատի արտադրութեան ընկերութիւնների միացման ահագին գործառնութեան մէջ դրամագլուխներ դնելու պատճառով՝ Նիւ-Եօրկի բանկերի առձեռն դրամը այնքան քչացել է, որ ոչ այժմ եւ ոչ մօտիկ ապագայում ոչ մի խոշոր փոխառութիւն, ինչ տեսակի էլ որ լինի, չէ կարող տեղի ունենալ։

Խմբագիր՝ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԻՍԱՀԱԿ ՄԵԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
Բ. ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)
ամեն օր, բացի կիրակի օրերից:
ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ՝

Բ. Ա. Նաւասարդեան—11—12 ժ. վիրաբուժութեան, վեներական (սիֆիլիս) և միզաեռ. հիւանդ.
Կ. Մ. Չիկօվանի—9—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային հ.
Կ. Ի. Գզելիեվ—12—1 ժ. ականջի, քթի և կոկորդի հ.
Ջ. Ի. Բաբանասեանց—11—12 ժ. կանանց և երեխայոց հիւանդ.
Ա. Գ. Կարապետեանց—1—$1^1/_2$ ժ. ներքին և երեխայոց հ.

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ

Ն. Ն. Ռոստոմբէկով—5—6 ժ. վիրաբուժութեան և մորթու հ.
Ա. Ն. Տպակովսկի—6—7 ժ. նեարդային (ելեկտրաբուժութիւն), և վեներ. հ.
Գ. Ա. Թուխանով—7—8 ժ. ներքին և երեխայոց հ.
Բ. Ա. Նաւասարդեան—$7^1/_2$—8 ժ.
Վճար 50 կ. չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։
Օ. Տ. Առվանիտակի—ատամն. ծաղկահատ և բժշկական մարմնամարզ. դիմել 11—1 ժ.։
Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
ՄԱՅՐԵՆԻ ԽՕՍՔ
ընթերցանութեան ձեռնարկ կրտսեր դասարանների համար, համառօտ բառգրքով։
Կազմեցին Կ. Կուսիկեանց եւ Լ. Սարգսեանց, ուսուցիչներ Լազարեան ճեմարանի։
ԳԻՆԸ 70 ԿՕՊԷԿ
Վաճառվում է Թիֆլիսի կենտրոնական գրավաճառանոցում։ 10—10

ՄՕԶԴՕԿԻ Ս. ՍՏԵՓԱՆՆՈՍ ԵԿԵՂԵՑՈՒ ՀԱՄԱՐ
ՀԱՐԿԱՒՈՐ Է
մի տիրացու-սպասաւոր, աջող ձայնով եւ հմուտ շարական երգելու։ Կը ստանայ ամսական 20 ր. ռոճիկ, մի այդքան էլ օրինակատարութիւնից արդիւնք։ Դիմել՝ Моздокъ. Ктитору Серафиму Артемьевичу Ганджумянъ. 1—4

Արձակ լինելով ամառային 3—4 ամիսները պարապմունքներից, կամենում եմ յանձն առնել երգեցիկ խումբ կազմելու եւ խմբի համար էլ կառավարիչ-խմբապետ պատրաստելու գործը ապահով (առաջարկողի համար) պայմաններով։
Դիմել՝ Н. Е. Мѣдникянцу, Астрахань. Армянское Агабабовское училище. (չ.) 1—6

ՈՐԲՈՒՆԻ
Լոյս է տեսել ՈՐԲՈՒՆԻ կամ ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ԲԱԶՄԱՎԷՊԸ։
Գինն է ֆր. 2,50=ռուբլի 1։ սէնթ 50։
Դիմել. «Pazmaveb» (St. Lazare)—Venise, կամ Тифлисъ, Галусту Галустьянцу. 9—10

„ՄՈՒՐՃ“ ԱՄՍԱԳՐԻ
1889, 1890, 1891, 1892, 1893 թ. ամփոփ տարիները կարելի է ձեռք բերել 50—80% զեղչումով։
Դիմել—Վիլեամինօվսկայա № 24, գրասենեակ Ա. Զարգարեանցի եւ Փ. Վարդազարեանի։
(չ. շ.) 5—20

ՄԻ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ,
որ սովորել է քաղաքային դպրոցում եւ վարել է ուսուցչական պաշտօն զանազան քաղաքներում եւ գիւղերում, այժմ ցանկանում է մտնել ծառայութեան՝ գործարաններում, առեւտրական տներում, կամ վարել տնային ուսուցչի պաշտօն։ Ցանկացողները կարող են դիմել «Մշակի» խմբագրատունը։ 2—10

Բժիշկների գիշերային հերթապահութիւն
ԵՂԲ. Մ. ԵՒ Կ. ԵՆԻԿՈԼՕՓՕՎՆԵՐԻ
Դեղատանը
Երեկոյեան ժամը 9-ից մինչեւ առաւօտեան ժամը 7-ը։
Գօլօվինսկի պրօսպեկտ, Կադետների Կորպուսի մօտ։ Տէլէֆօն № 637։ 2—10

Թարգմանում է
Զօլայի «ՓՈՂ» (Деньги) վէպը։
5—2 Հ. Մելքումեանց

Պետերբուրգի բժշկական վարչութեան թոյլտուութեամբ։ Մեծ աւկղիկը 5 րուբլի, փոքրը—3 ր. եւ 1 ր. 50 կ.։

ՆՈՐ ՄԻՋՈՑ
մազերը բուսցնելու և ամրացնելու համար, ոչնչացնում է թեփը։ Դուրս է եկել նաև բոլորովին նոր միջոց
ՋՈՒՐ ԿԱԹԸ
երեսին քնքշութիւն և սպիտակութիւն տալու համար, ոչնչացնում է արեւի պատճառած սեւութիւնը, ժանգերը, տալիս է կաշուին քնքշութիւն և սպիտակութիւն։ Այդ գները չափաւոր են. մեծ սրուակը, աւկղիկի մէջ, 2 րուբլի, փոքրը—1 ր. 50 կ. Ծախվում են բոլոր պարֆիւմերական և դեղավաճառական խանութներում։ Գլխաւոր պահեստը գտնվում է Պետերբուրգում, Պուշկինսկայա փողոց տ. № 15, բնակարան № 12. պահեստի բաժանմունքները գտնվում են. Թիֆլիսում կովկասեան դեղատան ապրանքների վաճառման ընկերութեան խանութում՝ Երեւանեան հրապարակ և նրա բաժանմունքում, Միքայէլեան փողոց և Բագւում. նաև Միքայէլեան կամուրջի վրա, Գապօվի և Արիստակովի դեղատներում։ Օտարաքաղաքացիների պատուէրները կատարվում են անմիջապէս՝ պօստով։ 56—100

Շաբաթ, 1901 թ. փետրվարի 10-ին
«ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆԻ» շինութեան մէջ տեղի է ունենալու
ԴԻՄԱԿԱՀԱՆԴԷՍ
„ՎԱՐԴԱԳՈՅՆ ԴՈՄԻՆՕ“
Ջրի եւ էժանագին ճաշարանի դրամական միջոցները աւելացնելու նպատակով
Տիկիններին խնդրում են լինել դիմակով եւ վարդագոյն դօմինօյով։ Այն տիկինները, որոնք չեն ցանկանայ դիմակներով լինել, վճարելու են 50 կօպէկ տուգանք։
Սկիզբը 10 ժամին։
Տոմսակի գինն է 2 րուբլի 10 կօպէկ։
Տիկինների համար անուանական տոմսակներ կարելի է ստանալ հետեւեալ անձանց մօտ. Տիկ. Մ. Ա. Աքիմեան, Կօնսուլսկայա, 4. Իշխ. Վ. Գ. Բարատովա, Րէուտօվսկայա, սեփ. տուն. Տիկ. Ե. Մ. Թայիրեան, Լաբօրատօրնայա, 6. Իշխ. Ն. Ի. Թումանեան, Բեբուտօվսկայա, 17. Տիկ. Մ. Վ. Ծովիանեան, Սերգիեվսկայա եւ Լերմօնտօվսկայա փողոցների անկիւն, 10։
(կիր. երեք. հինգ. շաբ.) 3—4

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
ԼԷՕ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ՄԵՐ ԿԵԱՆՔԸ, ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԱՆՑԵԱԼՈՒՄ
Հատոր առաջին։—XVI—XVII դար
ԳԻՆՆ Է 1 ՐՈՒԲԼԻ 50 ԿՕՊԷԿ
Ծախվում է Թիֆլիսում, «Մշակի» խմբագրատանը.
Օտարաքաղաքացիները դիմում են. Тифлисъ, редакція «Мшакъ». 10—10

BATEAUX A VAPEUR FRANCAIS N. PAQUET ET C-ie
ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ.
Ն. ՊԱԿԷ ԵՒ ԸՆԿ.
Կանոնաւոր եւ ուղղակի նաւագնացութիւն ՄԱՐՍԷԼԻՑ ԲԱԹՈՒՄ, չորեքշաբթի օրերը, երկու շաբաթը մի անգամ։
Եւ հակառակը՝ Բաթումից Մարսէլ, մտնելով Տրապիզօն, Սամսօն եւ Պօլիս։ Մեկնում է Բաթումից չորեքշաբթի, յունվարի 31 (փետրվարի 13)—շոգենաւ՝ ԱՆԱՏՕԼԻ, կապիտան ԲԻԱՆԿԻ։ Եւ այսպէս շարունակաբար, երկու շաբաթը մի անգամ, չորեքշաբթի օրերը, ժամը 4-ին ճաշից յետոյ։
Բաթումից Պարիզ ուղղակի հաղորդակցութեան տոմսակներ տրվում են սովորականից պակաս գներով։
Ամիսը մի անգամ կանոնաւոր հաղորդակցութիւն Բաթումի եւ Անտվէրպէնի մէջ, ընդունելով ապրանքներ բոլոր հիւսիսային նաւահանգիստների համար։
Ապրանքների եւ ճանապարհորդների մասին հարկաւոր տեղեկութիւններ ստանալու համար թող բարեհաճեն դիմել ընկերութեան գործակատարներին՝
ԲԱԹՈՒՄՈՒՄ—պ. Վիկտոր դ'Արնօին, Նաբէրէժնայա։ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ—պ. Օ Գ. Բարեկենդանեանին, Սիօնի փող. Խօջափարուխօվի եւ Մայսուրաձէի քարվանսարա։ ԲԱԳՈՒԻ—եղբ. Վ. եւ Ի. Մուլթաֆեաններին, Նաբէրէժնայա փողոց, տուն Կրասիլնիկօվի, № 27։ ՆՕՎՈՐՕՍԻՅՍԿ—Վլադիկաւկազի երկաթուղու առեւտրական գործակալութիւն (ե. հ. շ.) 10—20

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 9 Февраля 1901 г. Типографія Грузинск. Т—ва, Большая-Ванкская ул., № 27